

* ZPRÁVY — KRONIKA*

Inovace výuky ukrajinštiny na FF MU: nový předmět Ukrajinská terminologie

Důležitou součástí studia filologie jsou teoretické i praktické poznatky z terminologie, neboť připravují studenty pro jejich budoucí překladatelskou praxi. Studenti brněnské ukrajinistiky často volí za téma svých bakalářských či magisterských diplomových prací oblast terminologie (v letech 2001–2011 jich vzniklo 16 a rovněž jedna disertace), přesto ve studijních programech scházel předmět, který by je uvedl do problematiky této disciplíny. Ukrajinisté měli možnost absolvovat pouze seminář Ekonomická, politická a právní terminologie ukrajinštiny (I–IV), jenž je ovšem zaměřen pouze na překlad dokumentů a na praktické osvojení příslušné terminologie.

Nový volitelný předmět Ukrajinská terminologie, jenž byl vytvořen s podporou grantu FRVŠ č. 2129/2011, doplnil lingvistickou přípravu studentů. Projekt trval jeden rok a jeho cílem byla příprava a zavedení výběrového jednosemestrálního kurzu určeného pro studenty bakalářského a magisterského studijního programu oborů ukrajinský jazyk a literatura, slavistika a filologicko-areálová studia.

Příprava kurzu

Přípravná fáze zahrnovala nákup a shromáždění ukrajinské i české primární a sekundární literatury týkající se terminologie.

Ukrajinská odborná literatura byla pořízena během týdenního studijního pobytu v Kyjevě na Ukrajině. Nedílnou součástí stáže byla práce ve vědeckých knihovnách (Vernadského ukrajinská národní knihovna, Maksymovyčova univerzitní knihovna) a především konzultace s ukrajinskými odborníky zabývajícími se terminologií – s profesorkou Ljudmylou Symonenko, CSc. (Terminologické oddělení Ústavu ukrajinského jazyka Ukrajinské národní akademie věd), s Mgr. Nadijou Trač, CSc., a doc. Natalijí Artukucou, CSc. (obě – Národní univerzita „Kyjevo-Mohyljanská akademie“).

Na základě shromážděné literatury, internetových i konzultací byly připraveny jednotlivé přednášky. Důležitým zdrojem byly zejména monografie *Українське термінознавство*¹, *Склад і структура термінологічної лексики української мови*², *Основи термі-*

¹ ПАНЬКО Т. І., КОЧАН І. М., МАЦЮК Г. П.: *Українське термінознавство*. Львів, Світ, 1994.

нотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти³ nebo publikace *O české terminologii*⁴.

Před zavedením kurzu bylo rovněž nezbytné vytvořit aplikaci terminologický slovník v e-learningu FF MU (ELF), neboť praktická část předmětu zahrnovala mimo jiné i sestavování terminologického glosáře. Vývoje aplikace se ujali počítačovní technici FF MU.

Realizace a náplň kurzu

Předmět Ukrajinská terminologie⁵ byl realizován formou přednášek a seminářů v podzimním semestru 2011 na Ústavu slavistiky FF MU. Výuka probíhala v ukrajinském jazyce každý týden v rozsahu dvou vyučovacích hodin. Kurzu se účastnilo 13 studentů.

Kurz seznámil účastníky s následujícími tématy, která byla obvykle vyložena ze srovnávacího ukrajinsko-českého pohledu:

1. Základní pojmy (termín, terminologie, nomenklatura);
2. Nastínění historie ukrajinské terminologie;
3. Současný stav a problémy ukrajinské odborné terminologie;
4. Způsoby tvoření termínů v ukrajinštině ve srovnání s češtinou;
5. Výpůjčky a adaptace cizojazyčných termínů a s tím spojená úskalí;
6. Lexikálně-sémantické vztahy (synonymie, antonymie, polysémie);
7. Lexikálně-sémantické vztahy (homonymie, paronymie, hypero-hyponymie);
8. Postavení a funkce termínů v odborném jazyce;
9. Historie, současný stav a specifika jednotlivých terminologických systémů (ukrajinská právnícká, ekonomická, lingvistická, lékařská, počítačová aj. terminologie);
10. Překlad odborných termínů;
11. Problematika tvorby terminologických slovníků (jak tištěných, tak elektronických);
12. Analýza lexikografických prací, případně vytváření terminologických slovníčků.

V rámci praktické části se studenti učili zásady terminologické práce – analyzovali terminologické slovníky, strukturu odborného textu a také samostatně vytvářeli hesla v překladových terminologických glosářích.

Úspěšné absolvování kurzu bylo podmíněno účastí na semináři, analýzou terminologického slovníku, rozborem struktury odborného textu a také vytvořením 30 záznamů v Ukrajinsko-českém lingvistickém slovníku (oblast terminologie), který studenti v podzimním semestru 2011 společně sestavovali.

Pro terminologický glosář bude pokaždé vybrána nová tematická oblast. Glosáře z předchozích let budou v jisté míře zahrnuty do přednášek a zachovány k dispozici na univerzitních stránkách věnovaných e-learningu.

² КРИЖАНІВСЬКА А. В., ПАНЬКО Т. І.: *Склад і структура термінологічної лексики української мови*. Київ, Наукова думка, 1984.

³ Д'ЯКОВ А. С., КИЯК Т. Р., КУДЕЛЬКО З. Б.: *Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти*, Київ, KM Academia, 2000.

⁴ POŠTOLKOVÁ V., ROUDNÝ M., TEJNOR A.: *O české terminologii*. Praha, Academia, 1983.

⁵ Základní informace o předmětu je možné nalézt v Informačním systému Masarykovy univerzity na adrese: http://is.muni.cz/predmet/phil/UJ_90 [29. 2. 2012].

Pro kurz byla vytvořena e-learningová podpora⁶, která je jeho nedílnou součástí. Sem byly vkládány elektronické prezentace jednotlivých témat probíraných v rámci semináře, seznamy použité a doporučené literatury, odkazy na jednotlivé terminologické instituce a webové stránky věnované terminologii.

V rozhraní e-learningu vznikala a je dostupný taktéž výše zmíněný terminologický glosář⁷.

V rámci kurzu vystoupily se svými přednáškami a prezentacemi i dvě doktorandky a jedna studentka pátého ročníku (Mgr. Monika Kryslová: Ukrajinská lingvistická terminologie, Mgr. Jitka Micháliková: Ukrajinská a česká terminologie spojená s matrikami; Bc. Soňa Doleželová: Ukrajinská sportovní terminologie). Ve svých příspěvcích představily terminologii konkrétní sféry, jíž se zabývají ve svém výzkumu. Jejich prezentace jsou k dispozici také v e-learningu.

V příštích letech bude předmět Ukrajinská terminologie nabízen studentům jednou za dva roky. Vytvářené terminologické glosáře mohou být začleněny do připravovaných česko-ukrajinských a ukrajinsko-českých terminologických slovníků. Rovněž se uvažuje o rozšíření kurzu úzce zaměřeného na ukrajinskou terminologii, aby mohl být nabízen filologům jiných oborů.

Oxana Gazdošová

Aktuální otázky současné jazykovědné rusistiky IV

Dne 22. listopadu 2011 uspořádal seminář východoslovanských jazyků a literatur Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně ve spolupráci s Českou asociací slavistů již čtvrtou jednodenní konferenci na téma *Aktuální otázky současné jazykovědné rusistiky*, konané tentokrát u příležitosti nedožitých 90. narozenin našeho předního rusisty a slavisty prof. PhDr. **Romana Mrázka**, CSc. (* 21. 11. 1921 – † 17. 11. 1989).

Jednání konference zahájil vedoucí semináře východoslovanských jazyků a literatur doc. PhDr. **Aleš Brandner**, CSc. Přivítal přítomné a v úvodním slově připomněl jubilatův odborný přínos v rozvoji české rusistiky a slavistiky; jeho jméno bylo známo nejen u nás, ale i za hranicemi našeho státu. Poté předal slovo přítomnému děkanovi FF MU prof. PhDr. **Josefu Krobovi**, CSc., který ve svém krátkém proslovu zhodnotil společenskou a zejména vědeckou činnost zesnulého jubilanta nejen v rámci fakulty, ale vůbec v rámci brněnské univerzity. Kladně kvitoval skutečnost, že nezapomínáme na odborníky, kteří v minulosti reprezentovali školu doma i v zahraničí. Zahájení byl přítomen též vedoucí Ústavu slavistiky FF MU a předseda České asociace slavistů prof. PhDr. **Ivo Pospíšil**, DrSc. Následovalo vystoupení prof. PhDr. **Stanislava Žaži**, CSc. Shromážděným účastníkům přiblížil důležitá životopisná data zesnulého jubilanta a současně vyzdvihl jeho nemalý přínos v rozvoji české jazykovědy.

Následovalo 18 referátů. Ve většině případů šlo o příspěvky s porovnávací tematikou – stav v ruštině byl porovnáván se situací v češtině, resp. s jinými slovanskými jazyky.

⁶ <http://elf.phil.muni.cz/elf/course/enrol.php?id=3141> [29. 2. 2012].

⁷ <http://elf.phil.muni.cz/elf/mod/data/view.php?id=164598> [29. 2. 2012].